

Studii și articole de receptare a operei lui Ionel Teodoreanu în publicistica actuală

Claudia-Cristina DOLEA-PANAITE
Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați

Abstract: *Literature criticism has tried to approach Ionel Teodoreanu from several points of view. Among these, thematic dimension is distinguished. The themes and motives in the author's literature are an essential element through which a complex critique has been developed over time. Obviously, the points of view from which literature critique studied Teodoreanu before and after the '90s are at least as different, as we would have expected. If in the magazines published before the '90s the emphasis was placed on the thematic aspect, after the '90s the critique perspective has changed and opinions on literary strategies have intervened.*

From a thematic point of view, there are many studies dealing with the favorite topics of Ionel Teodoreanu's literature, because such a complex and extended literature like Teodoreanu's relies on an extensive thematic universe, as its sequence of occurrences proves. Thus, there are many articles in which literary critics approach the thematic subject in the works of the Medeleni author, and most of them are in literary magazines, either contemporary with the author or after his death.

Keywords: *spiritual love, traditionalism and modernism, themes, narrative techniques.*

La Universitatea *Tibiscus* din Timișoara, Facultatea de Drept și Administrație Publică, Dumitru Vlăduț semnează un articol care tratează tema justiției în operele lui Ionel Teodoreanu, oprindu-se asupra cunoscut printre admiratorii autorului, *Fundacul Varlamului*. Autorul articolului explică predilecția lui Teodoreanu pentru universul legilor prin aceea că atât tatăl cât și bunicul scriitorului au fost de profesie avocați, la aceasta adăugându-se și formarea profesională a lui Teodoreanu însuși, absolvent al studiilor universitare de drept, cu meseria de avocat. Romanul *Fundacul Varlamului* este unul în care Teodoreanu se depărtează ușor față de feericul cu care își obișnuise cititorii cu celelalte lucrări ale sale, și care are în centru o întreagă istorie cu și despre valorile și virtuțile legale care reprezintă pentru personajele din narațiune o adevărată *moștenire de familie*. Moralitatea profesiei și complexitatea acesteia este scoasă în evidență prin intermediul eroilor din roman, acesta fiind în fond o *sagă de familie* care îl are în centrul său pe Nini Varlam, personajul principal al romanului. Din cauza tentațiilor, acesta ajunge în situația de a-și periclita munca, precum și viitorul său financiar, însă reușește să se salveze datorită fiului său

care, asemeni autorului *Medelenilor*, practică aceeași meserie însă într-un mod cu totul diferit față de tatăl său.

De altfel, Ionel Teodoreanu a mai tratat și în alte romane subiectul justiției și legilor, însă *Fundacul Varlamului* reprezintă o încununare a eforturilor sale. Sursa de inspirație, așa cum am precizat, este fără îndoială bunicul său, Alexandru Teodoreanu, pe care l-am cunoscut în calitate de cititori parcurgând însăși opera și acordând atenția cuvenită mai ales celor de început, cum ar fi *În casa bunicilor*, unde Ionel Teodoreanu realizează un adevărat elogiu închinat tatălui său. Narațiunea îl evocă pe avocat ca evidențiindu-se în baroul ieșean, printre oamenii de prestigiu ai orașului, urmat însă îndeaproape de tatăl autorului, tot avocat și el, Oswald Teodoreanu, la fel, o figură cunoscută între avocații de seamă ai orașului. După modelul predecesorilor săi, și Ionel Teodoreanu urmează cursurile facultății de drept iar apoi practică cu succes meseria până în momentul sfârșitului său tragic. În ceea ce privește moartea autorului, Dumitru Vlăduț notează despre aceasta că a survenit în timpul deplasării spre serviciul pe care îl iubea atât, în timpul unui viscol, atunci când autorul se adăpostise într-un magazin din capitală.

Teodoreanu și-a iubit meseria enorm și nu a ezitat în lucrările sale să-și elogieze specificul muncii, mai ales că statutul de avocat în acele vremuri aducea după sine respectul și considerația celor din jur, ca puține alte meserii. Perpessicius notează despre munca acestuia faptul că meseria de avocat nu a exclus-o niciodată în cazul lui Teodoreanu pe cea de scriitor și că un asemenea artist era capabil să îmbine armonios munca și sursa veniturilor sale cu plăcerea de a scrie.

Multe romane din opera lui Ionel Teodoreanu au în centru personaje din lumea juridică. Înainte de a intra în elementele de profunzime ale *Fundacului Varlamului*, voi realiza o trecere în revistă a unor personaje care practică meseria de avocat sau sunt absolvenți ale studiilor universitare de drept.

Începuturile sale ca avocat sunt consemnate în memoriile din *Întoarcere în timp*, în care Ionel Teodoreanu își aduce aminte de prima sa pleoară. Era încă stagiar la Palatul de Justiție din Iași și, copleșit de volumul de muncă, tânărul Teodoreanu reușește totuși să facă față cu brio primului său proces, un început cât se poate de promițător. Ca orice fost student, pe măsură ce înaintează în vârstă, Ionel Teodoreanu începe să pună în balanță parcursul său din punctul de vedere al meseriei, cu cel al foștilor săi colegi de facultate, și observă acum și nerealizările, pe care le amintește în *Masa umbrelor*, conștient însă că acestea nu ar trebui să fie decât niște *umbre* ce trebuie alungate cu lumina părților pozitive ale talentului său de avocat, pe care l-a posedat, fără îndoială. A sluji justiția presupune un volum de muncă imens, o dăruire extremă și o perseverență ieșită din comun, iar spiritul de artist visător al autorului *Medelenilor* nu a pus niciodată în pericol profesia autorului.

După toate acestea, este lesne de înțeles de ce a ales Teodoreanu ca pe primul său erou de neuitat al literaturii să-l facă... avocat. Dănuț Deleanu devine, din băiatul aiurit și veșnic îndrăgostit de peisajele copilăriei, de jocuri și voie bună, de zâmbete și zmeie, un avocat de renume care se mândrește cu meseria lui. Reiese din această alegere masculinitatea profesiei, capabilă să întrețină din punct de vedere financiar o personalitate ca a lui Dănuț Deleanu, sofisticat din toate punctele de vedere, dar și o familie pe care acesta ar fi urmat să și-o formeze. Vedem prin ochii lui Dănuț, defilând prin fața noastră, mediul uneori anost al meseriei dar și dăruirea pe care avocatul o are față de munca sa, pregătirea proceselor, procesele pe rol, pledoariile în fața curții, tăria de a lua o decizie, stăpânirea de sine și caracterul puternic, toate atuuri ale unui avocat de succes. Desigur, există în viața de avocat, și deziluzii. Există eșec și regret, însă peste toate, personajul trebuie să găsească puterea de a trece, pentru a fi mereu pregătit. Din acest punct de vedere, primul proces al lui Dănuț Deleanu de la Curtea cu Juri reprezintă o secvență remarcabil de matură din romanul *La Medeleni*, o secvență în care Teodoreanu se dezbracă pentru câteva pagini de idealism, îmbrățișând realismul justiției românești.

După *Întoarcere în timp*, *Masa umbrelor* și paginile dedicate activității de avocat a lui Dănuț din *La Medeleni*, un alt roman se adaugă universului justiției tratat în cărțile lui Ionel Teodoreanu, și anume *Golia*, roman din 1933, urmat îndeaproape de *Crăciunul de la Silivestri*, din anul următor. În aceste două romane regăsim alte personaje care fac parte din universul juridic, pe Adrian Arabu (*Golia*) și pe Nelu Antohi (*Crăciunul de la Silivestri*). Ori, pe lângă specificul personajelor, există în literatura lui Ionel Teodoreanu și romane care înfățișează cazuri penale ori civile, cum se întâmplă în *Secretul Anei Florentin* și *Hai, diridam*, romane apărute în 1937, respectiv 1945.

În ceea ce privește romanul *Fundacul Varlamului*, acesta este apreciat mai ales prin prisma personajelor sale care gravitează în lumea juridică, deși autorul articolului ține să noteze faptul că unii critici literari nici măcar nu l-au luat în considerare, cum se întâmplă în cazul lui George Călinescu care îl omite de tot în *Istoria...* sa. Perpessicius însă, apreciază romanul, considerând că reprezintă parte integrantă din *palmaresul* lui Ionel Teodoreanu și că se înscrie perfect în universul operelor sale de valoare remarcabilă, nu numai pentru cititorii fideli. Perpessicius pare a fi printre puținele voci care apreciază romanul *Fundacul Varlamului*, în condițiile în care critica postbelică îl cataloghează drept o operă lipsită de valoare. Ba mai mult, există și critici care consideră că *Fundacul* este un eșec pentru Teodoreanu. În sprijinul acestei ultime afirmații vine studiul lui Nicolae Ciobanu din 1970 care consideră că narațiunea extinsă la care se pretează autorul *Medelenilor* este una lipsită de fundament epic, fără nucleu închegat și care tratează o temă destul de lipsită de interes pentru public. În plus, sub aspect estetic, nu se înregistrează în cazul romanului o cizelare a

stilului, ci, dimpotrivă, stagnarea ori regresul autorului. Stilul melodramatic se evidențiază din roman iar subiectul este cu atât mai nerealist cu cât este cules din universul burghez și nu din lumea autentică, a clasei de mijloc din mediul urban ori rural, așa cum romanul postbelic stabilise.

Romanul a fost reeditat în două rânduri, și anume în 1939 și 1945 – anii de referință al celui de-al doilea Război Mondial, însă nici după eforturile depuse de Teodoreanu în slujba reeditării romanului, acesta nu a avut succesul scontat. Totuși, există voci critice care consideră că romanul nu era menit să fie ceea ce noi numim astăzi *blockbuster*, ci doar redarea fidelă a parcursului unui personaj, pe fondul unui Iași burghez, uimitor în ceea ce privește păstrarea parfumului de epocă. Autorul articolului la care mă raportez, Dumitru Vlăduț, mai găsește totuși motive pentru care asupra romanului nu s-au mai performat reeditări: *în timpul comunismului existau serioase motive ale refuzului reeditării. În primul rând, există în carte fragmente în care se vorbește de pătrunderea comunismului în România, pătrundere care nu beneficiază de o tonalitate favorabilă. În prima parte se desfășoară chiar un proces de spionaj unde inculpatul este cetățeană sovietică Ninoșka Rozenfeld, amanta omului de afaceri Ichi Iancu. [...] Receptorii și purtătorii virusului comunismului sunt în romanul lui Ionel Teodoreanu personaje evreiești.*¹ Procesul personajului este unul cât se poate de autentic în roman și chiar îl transformă pe evreu într-un personaj plăcut de către cititori, mai ales că este apărat de personajul principal al romanului. Totuși, dimensiunea tematică subtil anti-comunistă pe care o îmbrățișează romanul în acest punct ar putea reprezenta un motiv pentru care cartea nu a fost apreciată într-o epocă în care literatura s-a afixat profund aservită partidului și orice scriitură era filtrată prin mâinile ideologiei. Evreul Ichi Iancu este așadar portretizat drept tipul avocatului trecut de prima tinerețe de care profită o *femme-fatale* care se dă chiar drept franțuzoaică până să fie demascată drept spioană în slujba comunismului sovietic în plină ascensiune. Bărbatul chiar cheltuiește o mică avere pe spinarea escroacei.

În altă ordine de idei, Dumitru Vlăduț mai notează în articol și o altă piedică care este posibil să se fi pus în calea aprecierii romanului, și anume plasarea unei bune părți din acțiune la Chișinău, în condițiile în care Basarabia juca la momentul apariției romanului un rol esențial în trasarea granițelor țării noastre. Din cauza desfășurării celui de-al doilea Război Mondial așadar, romanul lui Ionel Teodoreanu a trecut aproape neobservat în epocă, mai întâi pentru că personajele sale se manifestă la un moment dat împotriva comunismului de tip sovietic, iar mai apoi pentru că reîntregirea granițelor naționale era o problemă care nu ar fi privit – după cum consideră unele voci critice – literatura de

---

¹ Dumitru Vlăduț, *Ipostaze ale lumii juridice în romanul „Fundacul Varlaamului” de Ionel Teodoreanu*, Universitatea Tibiscus din Timișoara, Facultatea de Drept și Administrație Publică.

consum, către care s-ar fi adresat romanul lui Teodoreanu. Totuși, autorul *atacă* în roman această temă, alături de conștiința națională, idealul de unire, păstrarea integrității morale a individului, virtuțile familiale și umane, necesare pentru revigorarea societății românești de la data respectivă, precum și – ca o sugestie pentru impasul social și ideatic prin care trecea țara noastră în acel moment – enunțarea speranței în urmași, drept salvatori ai ginteii, căci așa cum clanul Varlam din Iași este salvat de la decădere prin intermediul fiului, care calcă pe urmele tatălui și le *îndreaptă*, așa și România ar fi trebuit să fie salvată de generația tânără și în ascensiune, de la un adevărat dezastru.

O cu totul altă viziune are Perpessicius care consideră romanul ca fiind ilustrarea realistă a parcursului unui avocat, cu suișurile și coborâșurile sale.

Totuși, cu toate impedimentele, autorul reușește să creeze un roman care oferă cititorilor săi impresia de autenticitate, prin redarea multitudinii de detalii din lumea justiției – se perindă prin fața ochilor noștri o suită întreagă de avocați, procurori, juriști, etc, prin intermediul cărora ni se deschide universul avocaturii în România acelor vremuri. Romanul se înscrie așadar pe linie realistă, căci personajele sunt conturate din lumini și umbre, au temeri și motive de mândrie, își iubesc meseria cu toate neajunsurile ei. Deși exprimarea este la persoana a III-a, ceea ce face din roman unul obiectiv cu perspectivă narativă obiectivă, totuși el se înscrie cu succes în moda literară a vremii, mai ales că saga familiei descrise amănunțit reprezintă un atu al întregii narațiuni.

A fi avocat în vremurile contemporane scrierii cărții presupune însușirea de a dispune de o integritate morală ieșită din comun. Această calitate face din Alexandru Varlam un om recunoscut în preajma locului și mai ales între elitele orașului, căci el reprezintă în fond un model de purtare dreaptă, conformă cu spiritul justiției ieșene. Chiar dacă asprimea personajului nu ar fi reprezentat în alte condiții o calitate, totuși, dat fiind faptul că ne raportăm la justiție, Teodoreanu reușește să-și înzestreze eroul, în manieră realistă, cu o serie întreagă de calități care să-l transforme într-un punct de reper pentru alți avocați ai orașului și mai ales pentru propria familie. Ca atare, Nini Varlam, fiul său, este conștient că ar trebui să urmeze modelul tatălui, dar nu se poate abține de la a duce un mod de viață cu totul și cu totul diferit. Ba mai mult, el risipește averea familiei, trăiește într-un mod în care nu face cinste profesiei, fiind un spirit boem și risipitor. El este personajul care dă și titlul cărții, căci Fundacul s-ar putea interpreta prin mai multe atribute ale lui Nini. El este eșecul familiei, cel care o duce la pierzanie. Care, ca în basme, nu respectă sfatul tatălui său și face în viață doar ce apucă, ori ce consideră că i-ar aduce plăcere. Într-o lume în care tentațiile se ivesc la orice caz, fiul nu mai dispune de tăria de caracter a tatălui și nu face decât să marcheze o decădere – el înfundă cu totul familie, reprezintă nereușita în viață, adică total opusul a ceea ce a fost odată antecesorul său. Totuși, în tagma personajelor construite realist, există un personaj care întruchipează cu adevărat

spiritul justiției și anume fiica avocatului, care e de părere că Avocatura, pentru cei mulți, e o profesie, ca și preoția. Dar pentru unii e lupta unuia singur împotriva celor mulți, e spada cavalerului medieval devenită verb.

Nici leafă, nici pensie, nimic sigur. Mereu incertitudine și luptă cu viața pentru viață și cu legea deprinderilor pentru legea înnoirilor. Multe sunt secvențele în carte, în care personajele se exprimă cu privire la profesia de avocat, despre care se spune că nu are altă șansă de supraviețuire în domeniul pe care și l-a ales decât practicarea cu sârguință a meseriei, pentru că valoarea faptelor sale este dată doar de valoarea singulară a individului, de integritatea sa. Totuși, eșecul lui Nini nu este, în carte, o surpriză. Critica este de părere că Ionel Teodoreanu reușește să-și construiască realist personajul, prin prisma motivației devenirii sale, ca atare îi furnizează un background care să-i determine alegerile de la maturitate. De exemplu, personajul a trecut prin anii de școală primară nefiind nicidecum un copil model ci, dimpotrivă, unul dintre binecunoscuții elevi-problemă, și se cunoaște că lui Teodoreanu îi place să descrie mediul școlar, așa cum face, de pildă, și cu liceul din Fata din Zlataust, unde creează mai multe tipuri de personaje, fie din tagma profesorilor pitoresc portretizați, ori dintre elevi. Ca atare, toate datele anterioare meseriei de avocat făceau din Nini Varlam un viitor adult cu probleme. Cu spirit de frondă ca elev de liceu, întors împotriva a tot de găsea desuet și plictisitor, Nini urmează cursurile facultății de Drept însă tot ca un student cu probleme de conduită, căci opinia celor din jur nu are pentru el nicio valoare.

De asemenea, are păreri nonconformiste și în legătură cu cazurile pe care le abordează, fiind nu de puține ori capabil să emită păreri care uimesc opinia publică, de pildă în legătură cu interpretarea cuvântului escroc, pe care nu îl consideră ca fiind îndreptat înspre latura negativă a personalității morale a unui om. Pe această linie merge și autorul articolului, Dumitru Vlăduț, care afirmă despre personaj că Potrivit structurii și concepției sale de viață, el poate fi avocatul principal la Chișinău în cauza în care erau implicați ofițeri și plutonieri dubioși, în procesul de spionaj pentru pătrunderea comunismului și era pregătit să pledeze și în procesul incendierii, provocate de un om de afaceri asupra propriei fabrici pentru a încasa primele de asigurare dacă nu ar fi intervenit în mod neașteptat decesul. Notorietatea personajului în calitate de avocat crește, căci talentul tatălui nu ezită să se transmită din punct de vedere ereditar, iar în ciuda firii lui aplecată către influențele boeme, Nini se face remarcat și este chemat pe la toate marile procese din România ori Basarabia, așa că o bună parte din timp și-o petrece pe drum, călătorind pe la locurile proceselor sale. Punctul în care greșește Nini, în ciuda talentului său desăvârșit și a disponibilității de a se implica în cele mai întunecate cotloane ale avocaturii, este faptul că nu se poate sustrage firii sale de cheltuior.

Lui nu îi ajung câștigurile din procese, pentru că de fiecare dată câștigă mai puțin decât cheltuiește apoi, lucru ce poate fi explicat din punct de vedere psihologic, și poate că dacă autorul romanului s-ar fi dat într-o mai mare măsură psihologiei, personajul ar fi fost mult mai credibil. Lui Nini îi place tovarășia, compania, ca nimănui altcuiva, iar singura lui cerință de la cei care îl acompaniază pe la mesele boeme nu este aceea de a-l respecta și de a-l recunoaște pentru calitățile sale de avocat, ci pur și simplu de a-i ține isonul la rele, pentru că un astfel de comportament nu poate duce într-un final decât la pierzanie, așa cum arată și numele romanului.

Pe această linie se arată că titlul este rezumativ și mai ales o cheie de lectură pentru cititori, care arată viitoarea devenire a celui care avea toate datele genetice pentru a fi un model uman, ca și tatăl său. Munca nu îl scârbește, pe de altă parte, pentru că personajul nu se dă în lături de la a primi cele mai dubioase cazuri – cum e și cel despre pătrunderea comunismului prin cazul de spionaj, dar după ce-și practică cu succes meseria, Nini devine cu totul alt om. Întâlnirile cu tovarășii de pierdere a timpului, cheltuielile excesive pe care le face pentru astfel de petreceri la care se arată extrem de nepăsător cu banii, fiind dispus să cheltuiască pe orice, îi marchează cu siguranță sfârșitul și falimentul. Din cauza modului său de viață, Nini continuă să piardă bani, fără a se arăta îngrijorat de această cauză, căci continua să fie catalogat drept un avocat de lux pe care nu oricine și l-ar putea permite la procese.

În mod realist, autorul Ionel Teodoreanu povestește substraturile imaginii impecabile a personajului principal, motivându-i decăderea. În Europa deja, un astfel de roman devenise o obișnuință. Naratorul omniscient cunoaște toate colțurile întunecate ale conștiinței personajului și purtările lui sunt descrise cu de-amănuntul. Totuși, Teodoreanu prea zăbovește asupra unor detalii care ar putea plictisi cititorul. Previzibil poate, încă din titlul, Nini nu mai are nicio șansă dacă nu renunță la modul boem ale existenței pe care o duce, fiind în pericol nu numai să piardă banii din procesele pe care le câștigă datorită muncii și talentului, ci și să intre pe panta falimentului din care nu ar putea ieși. Fiind conștient de starea în care a ajuns, Nini nu mai continuă să își impună tariful specific unui avocat de talia sa și acceptă și onorarii mai reduse, fapt ce îi scade încrederea pe piața avocaturii românești. Și cum inevitabilul se petrece la un moment dat, iar fundătura devine imposibil de depășit, Nini începe să piardă procese. Bani pe ele nu mai ia, căci acceptă și acoturi, iar după ce procesul se pierde, avocatul nu mai primește nimic, căci clienții nu ar plăti pentru un proces pierdut, deci administrat greșit de persoana în care ar fi trebuit să aibă cea mai mare încredere. Panta decăderii devine din ce în ce mai abruptă, iar Nini apelează de acum la împrumuturi. Odată cufundat în datorii, situația devine chiar și mai tragică. Pune ipotecă pe casa părintească însă, prin mâna destinului, reușește să se salveze și din această situație ingrată, pentru că justiția îl pândește și pe

pretendentul casei al cărui proces îl susține chiar el. Datorită onorariului promit, el reușește să-și mai acopere și datoriile pe care le făcuse la birt, cu tovarășii.

Totuși, acum urmează procesul care îl lansează în lumea avocaturii pe fiul său, care dorește să calce pe urmele bunicului său, nu al tatălui, ale cărui greșeli le recunoaște. După urmarea studiile universitare de Drept, ca și tatăl și bunicul său, fiul rămâne la universitate, la catedră, ca asistent și apoi își dă doctoratul în disciplina pe care o apreciază atât de mult. Spre deosebire de tatăl său, fiul își dorește să rămână un om integru și nepătat, care să nu comită în justiție greșeli și mai ales, care să prețuiască, pe cât se poate, valoarea banului câștigat cu greu prin muncă cinstită.

Nici parcursul lui școlar nu seamănă cu cel al tatălui său. Ne aducem aminte de pasajul în care povesteam că școala generală nu i-a plăcut tatălui, ca ele, pus mereu pe rele, care continuă în liceu să fie același spirit nepăsător și mai ales frondist, care disprețuiește trecutul și modelele de conduită în viață. Ei bine, fiul seamănă mult mai mult cu bunicul. El profită de primii lui ani de școală pentru a se afirma între elevi, devine premiant și reușește să își susțină statutul câștigat cu greu, prin învățatură asiduă și mai ales prin conștiința necesității unei atitudini disciplinate: premiant mereu începând de la școala primară, trăiește sub presiunea modelului austerului său bunic în sentimentul datoriei și dorește să răzbune pe decăderea tatălui. Pentru aceasta, refuză freamătul vital al vieții pe care o imaginează doar ca pe o pregătire pentru biruința profesională.

Ca atare, nu prea îl interesează de viața mondenă, în ale cărei tentații nu cade niciodată, arătându-se demn de statutul de nepot al bunicului său. Nu este cheltuitor ca tatăl, iar în ceea ce privește femeile, el nu se lasă impresionat, fiind mai degrabă misogin și disprețuind unele părți ale sexului slab, însă recunoaște că femeia este necesară în viața bărbatului, într-o anumită privință.

Personajul se înmoaie însă atunci când află că o femeie are sentimente de iubire pentru el, lucru la care un scoțos ca el nu s-ar fi așteptat. Așa se face că atitudinea lui se schimbă, devine mai tolerant și mai deschis, spre deosebire de firea lui de altădată. Ba chiar survine și o schimbare din punct de vedere profesional. El află că o femeie îl iubește în momentul în care activează ca asistent universitar, profesie din care nu câștiga prea mult, însă era destul cât să se întrețină cu succes și să țină fruntea sus.

Totuși, odată cu vremea și cu acumularea datoriilor, a ipotecii la casa părintească, el începe să-și dorească să câștige mai mult și face pasul pentru a intra în magistratură, desigur, cu sprijinul imaginii bunicului său, căci se duce la București să trateze problema cu un om politic influent care îl cunoscuse pe bunicul său. Intrarea sa în avocatură se datorează tatălui care moare subit în timp ce se ocupa de un proces în care inculpatul își incendiase proprietatea pentru banii de asigurare, ca să îi facă fetei sale avere. Nini lasă o scrisoare aproape

melodramatică în care își roagă fiul să-i calce pe urme, căci el se simte obosit și nu există nimeni pe lume în care să aibă o mai mare încredere.

Autorul Ionel Teodoreanu se arată încă o dată încântat de a trece în revistă toată munca din spatele activității de avocat. El descrie modul în care bărbatul studiază dosarele cu cazul pe care trebuie să-l preia, sarcină grea, căci fiul este debutant și nu are decât experiența familiei în spate, bine asigurată de studiile în domeniu pe care le termină cu brio. Psihologia debutantului este aici impecabil redată, iar Teodoreanu reușește pe alocuri să-și transforme romanul într-unul psihologic. Temerile sale în legătură cu posibilitatea de a efectua o greșeală, cunoașterea temeinică a codului Penal și a celui Civil, dubiile cu privire la exprimarea din coduri care, i se părea lui, nu făcea decât să incrimineze o persoană de la bun început, toate sunt descrise minuțios de Ionel Teodoreanu, care arată încă o dată cât de dragă îi este meseria de avocat. Fiul reușește să câștige procesul, intrând cu succes în lumea juridică și impresionând Curtea, căci îl felicită până și președintele care susține că va avea un viitor mult mai luminos decât tatăl său.

Cu naturalețe, Teodoreanu își ghidează personajul pe pașii tatălui, făcându-l să servească masa în același loc ca și Nini, să fie recunoscut de chelneri și să observe cu nostalgie întreaga atmosferă de care se bucura odinioară și tatăl său. Aceasta reprezintă în fond maturizarea lui Săndel, care cunoaște acum și tentațiile, căroră le face față, dar și gustul reușitei, fiind conștient că este pe calea succesului.

Modernist prin final, pe care îl lasă deschis, Teodoreanu este destul de generos cu personajul său, care primește atât oferta de a susține procese la Chișinău, cât și în țară, căci până și președintele Curții îi recunoaște talentul.

Dar lumea avocaturii ilustrată de Ionel Teodoreanu nu se rezumă doar la înfățișarea poveștii celor doi, tată și fiu, căci în roman există descrise procese complexe care pun avocații în situații ieșite din comun.

Ca atare, romanul Fundacul Varlamului se desfășoară în jurul lumii avocaturii, o lume pestriță și plină de provocări, pe care autorul le ilustrează tot în maniera în care ne-a obișnuit.

Fără a fi o capodoperă, romanul Fundacul... are meritul de a prezenta minuțios tema justiției, în perspectivă narativă modernă, însă specificul scriiturii, narațiunea încărcată de patetism, lirismul obișnuit al autorului persistă în mod obositor, făcând din roman unul fără valoare estetică și ușor de trecut cu vederea de către critica literară.

Referințe critice:

Dumitru Vlăduț, *Ipostaze ale lumii juridice în romanul „Fundacul Varlaamului de Ionel Teodoreanu*, Universitatea Tibiscus din Timișoara, Facultatea de Drept și Administrație Publică.

Gh. A. Simionescu, *Valorificarea operii de artă*, Revista *Curierul liceului Sf. Petru și Pavel*, Ploiești, 1937